

Historie péče o jedince se sluchovým postižením

Počátky vzdělávání

- Starověk – nízký sociální status (předsudky)
- antické Řecko – vada sluchu spojována s neschopností artikulovat, porucha jazyka (neznalost anatomie ucha)
- Aristoteles – „hluší méně vzdělavatelni než slepí“
  - jeho myšlenky se staly téměř po 2 tisíciletí zásadní autoritou (až do 16. stol.)
  - zboření letitého mýtu – Girolamo Cardano – „Paralipomenon“ – komentář v knize Rudolfa Agricola
- Platón – upozorňuje na dorozumívání jedinců se SP mezi sebou – tzv. posunky
- Středověk – období scholastiky – první pokusy vzdělávat jedince se SP (v důsledku plnění závazků církve) – nemožnost odepřít křesťanské učení
- výchova a vzdělávání jedinců se SP – mniši v kláštorech

Průkopníci vzdělávání neslyšících

■ Španělsko (16./17.stol.)

- * *Pedro Ponce de Leon*
  - neslyšící - *spontánní hlasové projevy*
  - učil mluvit své žáky pomocí *hmatu a zraku*
  - kresba, písmo, prstová abeceda
  - založil školu pro neslyšící v klášteře sv. Salvátora (žáci pocházeli ze šlechtických rodin)
- * *Manuel Ramirez de Carrión*
  - písmo, prstová abeceda
  - původně učitel pro slyšící
- * *Juan Pablo Bonet*
  - popsal Carriónovu metodu – *1.kniha o vyučování neslyšících („Zjednodušení zvuků a umění naučit němé mluvit“)*
  - *jako první využil jednoruční prstovou abecedu k výuce a komunikace s neslyšícími*

Anglie (17.stol.)

John Bulwer

- anglický lékař

- odezírání, mluvená řeč
- „chirologie“, „chironomie“

John Wallis

- zakladatel vědecké fonetiky

Henry Baker

- rozvíjení řeči na základě denních událostí, příhod doma i ve škole, atd.

Thomas Braidwood

- odezírání, mluvení

- **individuální vyučování – soukromé školy pro hluché**

■ Nizozemí (17./18.stol.)

* *Johann Conrad Amman*

- švýcarský lékař neutralizovaný v Holandsku
- **1692** – kniha : „*Surdus logens*“ – „*Mluvící hluchý*“
  - metoda, jak naučit mluvit hluchého od narození
- zabýval se **fonetikou**
- **vyučovací metoda** : 1. vytvořit hlas, 2. rozlišit hlas od neznělého výdechu, 3. cvičit samohlásky, 4. hlásku zapsat, 5. polosamohlásky (m,n, zadní n, r, l), 6. souhlásky
- nácvik **odezírání** – nejdříve text přečíst
- výstavba **souvislé řeči** – čtení, gramatika
- zabýval se také nápravou vad řeči

■ Francie (18.stol)

* *Jacob Rodriguez Pereira*

- vliv Boneta, Ammana, ..., neslyšící sestra
- psal články do novin, ale své metody práce tajil
- využíval vibrací, **cvičil zbytky sluchu**, užíval sluchové trubice
- posunková řeč – pouze na začátku práce
- **jednoruční prstové abecedě** dal název :
daktylogie
- *R. Ernaud*
  - odmítal prstovou abecedu
  - stejně jako Pereira stavěl nácvik mluvené řeči na zážitcích svých žáků
- *Etienne Francois Déschamps*
  - stoupenec metody orální
- *Etienne de Fay*
  - neslyšící, řezbář a knihovník

- pomocí ZJ učil několik neslyšících žáků
- uměl číst, psát, zvládal matematiku, geometrii, mechaniku, kreslení

střední Evropa

* 16. a 17.stol.

- málo zpráv o vyučování neslyšících

* 18.stol.

- vliv osvícenství – povinné elementární vzdělávání všech dětí, u neslyšících stále individuální výchova
- **Německo** : *Ferdinand Arnoldi*
  - orální metoda s odezíráním
  - soukromá škola
- **české země** : *Karel Berger*
(později ředitel pražského ústavu)

Kolektivní vyučování – první ústavy 18.století

■ *Charles Michel de l'Epée – Francie*

- vzdělával chudé, předával vše nástupcům
- měl vliv na Anglii, Dánsko, Itálii, Německo, atd.
- **1769/1770** – *1.parižský ústav pro hluchoněmé*
(původně soukromý, od r.1791 státní)
- **metoda** – kompenzace, základem je posunek
  - *tzv francouzská či manuální metoda*
  - ....spory se S.Heinickem (orální metoda)
- **cíl** : mluvená řeč – cestou k jejímu dosažení
písmo + prstová abeceda
- „slyšet očima a vyjadřovat se živým hlasem“
- jediná cesta, jak se zcela navrátit do společnosti

■ *Samuel Heinicke – Německo*

- působil především v Lipsku – ředitel školy pro neslyšící, zal. **r.1778** (*1.ústav* pro neslyšící v Německu)
- **metoda německá či orální**
  - odmítá posunek a písmo **jako základnu**
- vystupoval *proti l'Epéemu*
- *chuťové vjemy* náhradou za sluch (tekutiny)
- svou metodu tajil a neměl tak ani přímé následovníky

18. a 19. století – u nás

- *vídeňský ústav (1779)*

- **pražský ústav (1786)**
  - ředitel **Karel Berger**
  - základem soustavy posunků byly *přirozené posunky*, které přinášeli žáci
- **brněnská škola s internátem (1829)**
  - „**Moravsko-slezský ústav pro hluchoněmé**“
- 2.pol.19.stol. – stále více ústavů
- vychází několik *odborných časopisů*, konají se *konference* učitelů a *mezinárodní kongresy*

Pražský ústav

- **Karel Berger**
  - první ředitel
- **Václav Frost**
  - ředitel od r. 1841
  - tzv. „Pražská kombinovaná metoda“ (předchůdce bilingválního vzdělávání)
- **Karel M. Kmoch**
  - bránil znakový jazyk před ostatními, kteří chtěli prosadit orální metodu
  - za jeho vedení došlo k přesídlení školy na ul. Holečkova v Praze na Smíchově
- **Alois Novák**
  - od r. 1932 – ředitel
  - zakázal používat znakový jazyk ve škole metoda

Vzdělávání neslyšících v USA

Thomas Hopkins Gallaudet

- * zasloužil se o rozvoj vzdělávání neslyšících a znakového jazyka v USA
- * 1818 – odcestoval v 27 letech do Evropy – studium komunikace s neslyšícími
  - v Anglii – setkání s Abbém R. A. Sicardem – studium v jeho škole pro neslyšící v Paříži
  - po několika měsících návrat do USA společně s Laurentem Clercem – neslyšícím lektorem znakového jazyka z Pařížské školy (1. neslyšící učitel užívající znakový jazyk v USA)
- * Do roku 1863 – v USA celkem otevřeno 22 škol pro neslyšící
- * 1864 – založení první vysoké školy pro neslyšící – Washington – od r. 1988 – Gallaudetova univerzita

Milánský kongres (1880)

- *spor zastánců německé a francouzské metody*

Edward Miner Gallaudet (*prezident Gallaudetovy univerzity*) – obhájce ZJ, syn Thomase Gallaudeta

- vítěz : *orální metoda (160 : 4 hlasy) ... „100 let temna“*
- hledali se pouze cesty, jak odstranit nebo zmírnit její nedostatky
- s odstupem času úvahy, zda nebyly závěry kongresu unáhlené

Georg Forchhammer (ředitel dánských škol)
- nesouhlasil s čistou orální metodou
- *man-orální systém + odezírání + písmo*

Viktor Urbantschitsch (Vídeň)
Friedrich Bezold (Mnichov)
- oba využívali *zbytků sluchu pro rozvoj řeči*

Orální metoda v Čechách

- 1920-1923
- „jazyková genocida“ – ZJ ztratil svoji přirozenou základnu ve školách pro neslyšící

Karel Výmola
- ušní lékař, zakladatel ústavu pro hluchoněmé v Praze v Radlicích (1916)
- ZJ se neučil, pohrdal jím
- díky konexím na Ministerstvu školství vymohl pro učitele neslyšících dětí zvýšení platů a mimořádné výhody pouze ve školách, kde byl znakový jazyk zakázán

20.století - Československo

- *Constantin Malisch*

„**materšská metoda**“ (Malischova metoda)
- odmítal čistě orální metodu
- *řeč* nepovažoval za činnost vědomou, ale *reflexní*, bezděčnou, *obsah je důležitější než forma*
- artikulační vyučování začíná celky, ne izolovanými hláskami – *čistě globální metoda*
- řeč j třeba rozvíjet *odezíráním, čtením, mluvením a psaním*

Vývoj po roce 1945

Raná péče

Velká Británie – MŠ v Manchesteru
- *ústní řeč a odezírání*, spolupráce rodičů, využívání zbytků sluchu
* **Irene Ewingová**
- zásady : co nejdříve začít
co nejdříve sluchadlo

využít moderní akustické pomůcky

* **Alexander Ewing**

- založil kliniku pro vady sluchu a řeči

Japonsko

- „televizní“ škola pro rodiče SP dětí, 1krát týdně, jak vést děti k mluvení, odezírání a jak je uvádět do akustického prostředí

USA

- korespondenční kurzy

Péče ve škole mateřské a základní

■ **ČSSR** – vliv sovětské pedagogiky

MŠ : daktylní řeč, odezírání, písemný záznam

ZŠ : nahrazení daktylní řeči mluvením

• **Německo**

- také daktylní řeč v MŠ

- převážně orální metoda

- fonátor – přístroj pro přenos zesílených vibrací

• **Nizozemí**

- soustavné vyučování mluvení od 4 let + individuální lekce

- rozhovor matky s dítětem

• **USA – Northampton**

- internátní škola s vyhraněným orálním programem

- metoda syntetická a analytická

* **Santa Ana v Kalifornii**

- totální komunikace (60.léta 20.stol.)

další důležitá data :

■ 1880-1960

- *orální metoda* se používala téměř všude v Evropě (i na Moravě)

- v Čechách bylo její používání nařízeno až od 20.let 20.st.

■ 1960 – Školský zákon o soustavě výchovy a vzdělávání - možnost získat střední vzdělávání pro neslyšící (Gymnázium Praha, SPŠ oděvní Kremnice, SOU Praha, Brno)

■ 70.léta 20.stol.- *totální komunikace*

■ 1990 – ustanovení *SPC*

■ 1992/1993 – *3letý bakalářský obor na VŠ pro neslyšící*

■ 1993 – počátek výzkumu znakového jazyka u nás

■ 1998 – *zákon o znakové řeči*

■ *bilingvální systém vzdělávání*

■ 2008 – *zákon o komunikačních systémech neslyšících a hluchoslepých osob*

Ohluchlé, nedoslýchavé a neslyšící známé osobnosti

- **Ludwig van Beethoven** -těžká převodní nedoslýchavost
- **Karel Čapek** - převodní nedoslýchavost
- **Thomas Alva Edison**
- těžce nedoslýchavý v důsledku svých pokusů
- **Victor Hugo** (nedoslýchavost ve stáří)

„Cožpak záleží ne hluchotě ucha, když slyší duše? Jediný skutečná a neléčitelná hluchota je hluchota ducha.“

Victor Hugo, 1845

- **Winston L.S. Churchil** (nedoslýchavost ve stáří)
- **Helena Kellerová** – americká herečka, spisovatelka, filozofka, ohluchla a oslepla ve 2 letech
- **Hieronymus Lorm (Jindřich Landesman)** – brněnský básník a filozof. *Objevitel dotekové abecedy* pro hluchoslepé, která nese jeho jméno. V 15 letech *ohluchl, postupně i oslepl.*
- **Boris Masník**
– český grafik, kreslíř a animátor (Bratři v triku“)
Ohluchl ve 2 letech po meningitidě.
- **Josef Václav Myslbek**
- významný český sochař, trpěl chorobou sluchových nervů, která vedla k úplné hluchotě
- **Ronald Wilson Reagan**
– filmový herec a americký prezident (nedoslýchavý)
- **Jean Jacques Rousseau**
– francouzský filozof a spisovatel (tinnitus)
- **Bedřich Smetana**
– ohluchl nejprve na jedno ucho, později i na druhé
- **Věra Strnadová**
– ztratila sluch v 6 letech, autorka knih věnujících se problematice sluch.postižení
- **Jan Werich**
– v pozdějším věku silně nedoslýchavý

Literatura:

- HRUBÝ, J. *Velký ilustrovaný průvodce neslyšících a nedoslýchavých po jejich vlastním osudu. 1. a 2. díl.* Praha: Septima, 1997, 1998.
- POUL, J. *Nástin vývoje vyučování neslyšících.* Brno: Paido, 1996.
- PULDA, M. *Včasná sluchově řečová výchova malých sluchově postižených dětí.* Brno: MU, 2002